

Pjesnički tekstovi  
u liturgiji

(Za tekstovno obogaćenje crkvene pučke popijevke)

## I.

»Sveta Cecilija« je već donosila priloge o prevođenju tekstova obnovljene liturgije, kako bi oni bili prikladni za glazbenu obradbu (XLI, 2—6 i XLII, 35—38). Autor tih priloga dobro je uočio i istakao bolnu točku konkretnog stanja pokonciliske liturgije, koja se sastoji u nedostatku glazbene obradbe liturgijskih tekstova, tako da se oni *prečesto samo recitiraju*. A to osiromašuje liturgiju i priječi ostvarenje punog djelatnog sudjelovanja kršćanskog puka u njoj.

Još malo i imat ćemo sve tekstove obnovljene liturgije na hrvatskom jeziku. Svima onima koji su radili na njihovu prevođenju i izdavanju treba odati priznanje: u relativno kratkom roku dali su nam na našem jeziku ogromno duhovno bogatstvo kršćanske liturgijske baštine i novog crkvenog stvaralaštva na polju liturgije. Ono postaje temeljem duhovnog rasta Božjeg naroda, a tom je rastu upravo i upravljena čitava koncilaska obnova Crkve. Zadužili su hrvatsku Crkvu i ona će im ostati zahvalna. Nije čudo da su se tu i tamo pojavili i prigovori na neke tekstove. Sigurno je, naime, da je te tekstove bilo moguće i drugačije prevesti. No, konačno se uvijek valja odlučiti za jedno rješenje. I to rješenje ne smatrat ćemo jedino mogućim i konačnim. Rad na tekstovima valja nastaviti ne samo u vidu njihovog usavršavanja nego ovoga časa prije svega u vidu njihova prilagođivanja za glazbenu obradbu. Nužno je uz ovaj prijevod izraditi novi prijevod svih onih liturgijskih tekstova koji su određeni za pjevanje i to baš vodeći računa o njihovoj glazbenoj obradbi. Ništa, naime, ne priječi da isti liturgijski tekst bude preveden u dva oblika, od kojih će jedan služiti za recitiranje — i sačuvati po mogućnosti cjelokupno bogatstvo svoga sadržaja — a drugi za pjevanje — te će nekada za ljubav forme morati žrtvovati nešto od jasnoće teološkog izraza. Na tom poslu valja angažirati ne samo teološke, liturgijske i jezične stručnjake nego i pjesnike, i to priznate i kompetentne.

Poslije Koncila dobila je i crkvena pučka popijevka novu ulogu u liturgiji. Ona više nije samo na svoju ruku uvedena zamjena za puku ne-

razumljivi liturgijski tekst, nego postaje pod određenim uvjetima i sama pravim liturgijskim tekstom. To predstavlja sigurno obogaćenje bogoslužja i u ovom momentu, dok smo još siromašni u glazbenoj obradbi novih liturgijskih tekstova, bar donekle ublažuje dojam vječnog recitiranja.

No, ako pogledamo tekstove naših hrvatskih crkvenih popijevki, naći ćemo u njima i bez detaljnijeg proučavanja dosta ozbiljnih zamjerki s obzirom na zahtjeve bogoslužja. Velik dio tih popijevki, osobito one iz Cithara octochorda stvoren je za bogoslužje — ali za bogoslužje kako se ono shvaćalo u ono doba. A znamo da vrijeme nastanka tih popijevki (XVI—XX st.) nije baš bilo vrijeme cvjetanja liturgije ni liturgijskog pastoralala. Liturgija je i tada u svojim tekstovima sadržavala vjekovima predano duhovno bogatstvo originalne kršćanske duhovnosti, ali je to bogatstvo zbog nerazumijevanja liturgijskog jezika i krutih rubricističkih normi ostajalo za najveći dio kršćanskog puka nepristupačnim, pa time li bez utjecaja na njihovu duhovnost. I teologija je svojim načinom tretiranja Sakramenata pospješila njihovo nekomunitarno shvaćanje, koje je liturgijski neprihvatljivo. Sveta vremena u liturgijskoj godini svedena su u to doba od njihovog originalnog, duhovno bogatog shvaćanja često na samo jedan njihov vid, katkada ne samo periferan nego i bitno osiromašen. Tako smo dobili tekstove misnih popijevki koji najčešće slabo ili čak krivo izrazuju bit Euharistije, koja je spomenčin muke, smrti i uskrsnuća Gospodinova. Žrtveni vid Euharistije gleda se najčešće u prinosu kruha i vina ili se shvaća pretjerano realistički, dok ga liturgija stvarno izrazuje simbolički. Najveći dio euharistijskih popijevki stvoren je za klanjanje pred Presvetim, a ne za slavljenje euharistijskog čina — Mise. Došašće ne samo da je isključivo božićno, a nimalo eshatološko, nego je najvećim dijelom marijansko. A korizme s njezinim krsnim, pokorničkim i općevazmenim usmjerenjem i nema — pod imenom korizmenih pjesama nizaju se pjesme o mucu Kristovoj s iz-



razitom notom srednjovjekovnog oplakivanja Kri-  
sta. Zato se liturgijski formiran dušobrižnik ili  
predvodnik pučkog pjevanja nerijetko nađe u ne-  
prilici, jer npr. iz svega adventskog ili korizme-  
nog materijala jedva jedvice sastavi prihvatljiv  
program za jednu misu, dok je već slijedeće ne-  
djelje prisiljen ponavljati to isto ili uzeti nešto  
liturgijski neprikladno.

Što u takovoj situaciji učiniti? Izdavači budu-  
će pjesmarice, za kojom se osjeća sve veća po-  
treba, trebali bi svakako i na tom području ne-  
što pokušati. Nikako se ne ograničiti na ponav-  
ljanje već uobičajenog sadržaja naših pjesmarica,  
nego uz sve ono što je u naše doba za liturgiju  
stvoreno (pripjevni psalmi, himni, misne antifo-  
ne, usklicji poslije pretvorbe itd.) pokušati obno-  
viti i pučku popijevku. Stvoriti, naime, nove tek-  
stove za dosadašnje melodije s neprikladnim tek-  
stovima, ali pružiti i današnjim skladateljima  
šansu da na dobre tekstove komponiraju nove  
pučke popijevke.

Da bi se dali opći okviri i smjernice za takovo  
stvaralaštvo, donijet ću ovdje kakav karakter val-  
ja da imaju tekstovi određeni za komponiranje  
u usporedbi s drugim liturgijskim tekstovima ili  
kakvu ulogu ti tekstovi imaju u liturgiji.

Liturgijske tekstove prema njihovoj funkciji u  
liturgiji dijelimo na četiri vrste: biblijska čitanja,  
biblijske pjesme, molitvene tekstove i pjesničke  
tekstove. Poseban naziv posljednje vrste nipošto  
ne znači da tekstovi ostalih triju vrsta nemaju  
ništa pjesničkog, nego samo to da su tekstovi ove  
vrste podložni na poseban način zakonima pje-  
sničkog umijeća.

Razlika između biblijskih čitanja i biblijskih  
pjesama s jedne strane te molitvenih tekstova i  
pjesničkih tekstova s druge strane prije svega je  
u tome što prve Crkva uzima neposredno iz Bi-  
blije, dok druge tijekom vremena stvara i uvr-  
štava u svoju liturgiju.

Biblijska čitanja razlikuju se od biblijskih  
pjesama samo po liturgijskoj funkciji: čitanja su  
naviještanje riječi Božje sakupljenoj zajednici, a  
pjesme odgovor zajednice na tu riječ.

Kako god je molitvena vrsta liturgijskih tek-  
stova vrlo široka i teško je sve što u nju spada  
svesti na isti smisao, može se ipak općenito reći  
da se molitveni tekstovi od pjesničkih razlikuju  
prije svega po literarnom obliku, a onda i po  
smislu i načinu kako je sakramentalni život Cr-  
kve i nadnaravna stvarnost općenito u kojoj od  
ovih vrsta shvaćen i izražen. Literarni oblik tek-  
stova povezan je, naime, s načinom pristupa sa-  
kramentalnoj stvarnosti.

Molitveni tekstovi uz to što su strogo određe-  
ni za izvršenje određene uloge u liturgijskom slav-  
ljenju (npr. obrazac odrešenja, obrazac posvete  
ulja itd.), nastoje što dublje teološki rasvijetliti  
smisao onog liturgijskog slavljenja za koje su  
određene. Zato oni često uzimaju doktrinalne ele-  
mente i drugih liturgijskih tekstova, osobito  
biblijskih, te ih koriste za što dublje teološko po-  
niranje u temeljni smisao liturgijskog slavljenja.  
Hoće, dakle, produbiti naše poznavanje slavljenog  
otajstva i upravljeni su u prvom redu našem ra-  
zumu. Oni to otajstvo promatraju pod vidom dob-  
ra.

Pjesnički tekstovi nikada po sebi ne idu za tim  
da bi rasvijetlili strogo teološki smisao bogoštov-  
nog čina, nego predstavljaju njegov slobodniji iz-

raz, dosta široku sintezu njegovih elemenata. Oni  
Boga, nadnaravnu stvarnost općenito i sam litur-  
gijski čin promatraju pod vidom lijepog: nastoje u  
njima otkriti sklad, ljepotu, dražest. Nasuprot mo-  
litvenim tekstovima, koji se obraćaju razumu, pje-  
snički se obraćaju ljudskoj volji i osjećajima, ho-  
će pobuditi u čovjeku udivljenje pred Bogom, ko-  
ji je pun miline, ljupkosti i slasti, hoće pobuditi  
žarku želju za posjedovanjem te miline u Bogu i  
radost zbog djelomičnog-sakramentalnog posjedo-  
vanja, što se ostvaruje liturgijskim slavljenjem.  
Pjesnički tekstovi imaju, dakle, zadaću da pokre-  
nu emotivnu sferu čovjekovog bića i to u svrhu što  
savršenijeg sudjelovanja u ovom određenom li-  
turgijskom slavljenju: da u susretu s Bogom, što  
se ostvaruje liturgijskim slavljenjem, čovjek sud-  
jeluje potpuno, ne samo razumom nego i voljom i  
osjećajima, čežnjom i radošću posjedovanja, koja  
se pretvara ponovno u neprestanu žarku želju za  
potpunim i konačnim sjedinjenjem sa spoznatim  
i željenim Dobrom.

Tekstovi pučkih popijevki trebali bi u liturgi-  
ji izvršiti ovu ulogu namijenjenu pjesničkim tek-  
stovima. Njihov poetski ugođaj još potencira glaz-  
ba. Kao liturgijski tekstovi s posebnom funkcijom  
u slavljenju oni valja da imaju određene osobine,  
od kojih su jedne sadržajne, druge formalne, a tre-  
će praktične.

Što se sadržaja tiče ti bi se tekstovi trebali bavi-  
ti samom srži liturgijskog slavljenja, dakako pod  
posebnim vidom o kojem smo gore raspravljali.  
Ne, dakle, da bogoštovni čin samo periferno tan-  
giraju, jer u tom slučaju ne bi s liturgijom imali  
veze. Tako npr. adventska popijevka mora na neki  
način izraziti iščekivanje, bilo božićnog dolaska  
Kristova, bilo njegovog konačnog dolaska, bilo na-  
pokon njegovog otajstvenog dolaska u liturgij-  
skom slavljenju Crkve. To, dakako, može biti kon-  
kretno izraženo na različite načine, jer nam liturgi-  
ja došašća pruža bogatstvo tema u biblijskim čita-  
njima, predslavljenjima i molitvama mise i časoslo-  
va.

S formalne strane prije svega ti tekstovi mora-  
ju biti pjesnički izraz slavljenog otajstva. Ne silom  
skrpljeni stihovi od već izlizanih i otrcanih izraza,  
što ih nalazimo u riječniku preživjelih i krivo shva-  
ćenih pobožnosti, nego originalno nadahnuće izra-  
ženo svježim i sadržajnim izričajima.

Budući da se radi o tekstovima za pučko pjeva-  
nje, valja paziti na ritam teksta i simetriju stihova  
i strofa. Samo od takovog teksta može se stvo-  
riti puku prihvatljiva popijevka.

Praktična upotreba tih tekstova u liturgiji tra-  
ži sa svoje strane kratki tekst zbijena sadržaja.  
Nikakva epska opširnost, nego 2 — 3 kratke  
strofe eventualno s pripjevom koji bi se iza svake  
strofe ponavljao, a svaka strofa mora u sebi imati  
zaokružen sadržaj, tako da se može sama otpjevati  
i da ima cjelovit smisao. To će se katkada posti-  
ći bolje nanizanim usklicima nego strogo vezanim  
rečenicama.

Detaljnije upoznavanje tematike pojedinih li-  
turgijskih čina, blagdana ili svetih vremena tra-  
ži od pjesnika studij, kako općenito — tj. o smislu  
liturgijskih slavljenja uopće, tako i poseban — tj. o  
elementima određenog liturgijskog čina, blagdana  
ili svetog vremena. Izraziti je teme Sakramenata,  
blagdana i svetih vremena, prikladne za obradu na  
ovaj način, pokušat ću dati sukcesivno u slijede-  
ćim brojevima ovog časopisa.